

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

проблеми адміністрування податку на нерухомість пов'язані з існуванням значної частки належним чином незареєстрованої нерухомості та низького рівня доходів сільського населення.

Важливим джерелом наповнення бюджетів багатьох ОТГ став акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання. У першому півріччі 2016 р. порівняно з аналогічним періодом минулого року зростання фактичних надходжень акцизного податку становило: у Бабинській ОТГ (280%), Новострілищанській ОТГ (206%), Вільшаницькій ОТГ (300%), Новомістківській ОТГ (135%). Значна нерівномірність наповнення бюджетів цим податком (розмах асиметрії 392,5 разу) викликана різними можливостями через нерівномірну розвиненість торгівельної мережі на території ОТГ, наявності важливих магістралей (де розміщені автозаправні станції). Надходження від цього податку різко посилює внутрірегіональну диференціацію. Тому необхідно змінити механізм розподілу коштів: одним з варіантів може бути «розщеплення» доходів від акцизного податку між різними рівнями адміністративно-територіальних одиниць. З метою дотримання справедливості в розподілі фінансових ресурсів, покращення стану автомобільних доріг доцільно внести зміни до Бюджетного кодексу України і частину акцизного податку від реалізації нафтопродуктів акумулювати в обласному бюджеті з подальшим їх спрямуванням на ремонт доріг в інших населених пунктах.

Отже, перші результати діяльності ОТГ показали зростання їх фінансової спроможності та підтвердили правильність рішення про їх створення. Формування дохідної бази ОТГ потребує вдосконалення механізмів справляння та розподілу деяких видів податків (акцизного податку, податку на майно) та врегулювання міжбюджетних відносин.

Список літературних джерел

1. Місцеве самоврядування в Україні 2015 року. [Електронний ресурс]. – Асоціація міст України. – Режим доступу http://auc.org.ua/sites/default/files/stanlg_2015_0.pdf
2. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»; наук. ред. В.С.Кравців. – Львів, 2016. – XXX с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). – 264 с.
3. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 ОТГ. I півріччя 2016р. – [Електронний ресурс]. – Децентралізація влади. Режим доступу: http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Monitoriing_OTG.pdf.

Гиренко Х. В., студентка
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

БЮДЖЕТ УЧАСТІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В умовах реформування економіки України та розвитку процесів демократизації актуальним є питання ефективного використання коштів місцевих бюджетів із урахуванням думки громади. Тому виникає потреба в застосуванні нових інструментів управління

публічними фінансами в Україні, одним з яких є бюджет участі. Головна ідея – залучити місцевих жителів до процесу ухвалення рішень з розподілу бюджетних коштів на реалізацію їхніх власних проєктів. Тобто це впровадження норм прямої демократії, що передбачає поліпшення рівня комунікації, налагодження ефективного діалогу між громадою та органами місцевого самоврядування.

В Україні існує широке коло соціальних проблем, які потребують значних видатків з бюджетів усіх рівнів на утримання медичних, соціальних, спеціальних освітянських закладів, утримання та розвиток інфраструктури. Хронічний бюджетний дефіцит, системна політична, економічна криза, постійні вимоги МВФ вимагають зменшення рівня соціальних видатків, їх низька ефективність викликає зниження рівня життя в країні.

З початку 2015 року активно відбувається процес реформування місцевих бюджетів. Головними напрямками змін є фінансова самостійність місцевих бюджетів, закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення дохідної бази місцевих бюджетів, новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання, нова трансфертна політика для посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях, децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності, стимулювання громад до об'єднань та формування спроможних територіальних громад.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів місцевих громад важливими є виконання низки вимог: кошти місцевих бюджетів мають використовуватися за призначенням; бюджет має складатися з врахуванням реальних потреб громади; складенню та затвердженню бюджету має передувати процес аналізу потреб громади; бюджет має відповідати основним напрямкам місцевого розвитку; бюджет має бути інструментом реалізації стратегічного плану розвитку регіону; за результатами виконання місцевого бюджету має здійснюватися оцінка ефективності використання коштів.

Отже, бюджет участі – це інноваційний механізм, який спрямований на залучення громадян до процесу прийняття рішень місцевого бюджету. Створюючи можливість для громадян висловити свою думку щодо розставлення пріоритетів, бюджет участі може сприяти в більш всеосяжному і справедливому розподілі публічних ресурсів. Доступ громадськості до інформації щодо доходів та витрат ефективно підвищує прозорість в бюджетно-податковій політиці і управління державними видатками, тим самим підвищуючи довіру до уряду. Громадський бюджет може також підвищити якість послуг, що надаються шляхом об'єднання ідентифікації потреб, планування інвестицій, системи оподаткування та управління проєктами. Отже, бюджет участі виходить за рамки простої участі громади і передбачає соціальне навчання, активну громадянську позицію та соціальну відповідальність, відкриваючи нові способи безпосередньої участі, який доповнює традиційні форми представницького правління[1].

Бюджет участі був вперше запроваджений на муніципальному рівні, але в даний час реалізується на рівні органів державного управління та привертає увагу міжнародної спільноти (сам термін «бюджет участі» входить до переліку рекомендацій ООН щодо формування та використання місцевих бюджетів).

Вивчаючи світовий досвід, слід звернути увагу на досвід країни-сусіда Польщі. Ідея впровадження першого бюджету участі у Польщі з'явилася у 2010 році в рамках Сопотської ініціативи розвитку – неформальної групи, що діє в місті Сопот з метою реалізації вимог сталого розвитку і розширення громадської участі. Спочатку ідея не знайшла прихильників серед представників місцевої влади, проте завдяки проведенню освітніх та рекламних

заходів, які здійснювала Сопотська ініціатива розвитку, вдалося при повторному голосуванні впровадити бюджет участі. Було сформовано план передачі частини повноважень місцевої влади громадянам у сфері здійснення видатків у розмірі менше 1% бюджету міста (близько 3 млн. злотих) та створено Комісію ради міста у справах бюджету участі.

Процедура у більшості польських міст має спільні характеристики. Переважна частина міст посиляється на досвід міста Сопот. Загальна схема бюджету участі після розробки принципів передбачає реалізацію таких етапів:

- 1) надання ідей та пропозицій громадянами;
- 2) перевірка можливостей реалізації ідей та ідентифікація пропозицій;
- 3) відбір ідей, які будуть профінансовані і внесені до бюджету міста;
- 4) реалізація визначених завдань [2].

Сьогодні майже в ста містах Польщі, зокрема й у Варшаві – столиці держави, у різних формах реалізується цей принцип участі мешканців у міському бюджетуванні: кожен громадянин може подати свої пропозиції, а потім взяти участь у голосуванні щодо виділення коштів з бюджету міста. Без сумніву, це революція. Усе більше і більше людей розуміють, що не тільки політики, але й самі жителі здатні ухвалювати раціональні рішення щодо життя та розвитку міста [3].

Ідеї впровадження партиципаторного бюджету набувають широкої популярності серед країн Центральної та Східної Європи, таких як Албанія, Вірменія, Болгарія, Молдова, Румунія і Росія. Але недостатній рівень демократії, зумовлений історичними причинами, гальмує цей процес.

У рамках Проекту «Партиципаторний бюджет – можливості для підвищення громадської активності і встановлення належного партнерства з органами влади», який запроваджений Польсько-Українською фундацією співпраці ПАУСІ, в Україні почали впроваджувати бюджет участі. Першими стали громади міст Чернігова, Полтави і Черкаси.

Наразі деякі результати можна побачити в Чернігові та Черкасах. У Полтаві процес реформування місцевого бюджету відклали і тільки наприкінці 2016 року було відібрано проекти, які отримали позитивну оцінку і рекомендовані для включення у бланк для голосування експертною групою щодо аналізу проектів. Порівнюючи позитивні зрушення в містах, хочемо виокремити місто Черкаси, де за цільовою програмою «Громадський бюджет міста Черкаси на 2015-2019 роки» у 2015 році було 54 проекти, серед яких пріоритетними напрямками проектів були облаштування зон відпочинку, естетичне облаштування міста; вуличне освітлення; ремонт тротуарів; дороги та інше (групові проекти та заходи; дитячі дошкільні навчальні заклади, житлово-комунальне господарство). 39 проектів отримали позитивний висновок.

На сьогодні досягнення громадського бюджету в місті Черкаси стало налаштування діалогу між громадськістю та посадовцями як інструмент демократії для вирішення конфліктів; визначено найбільш актуальні проблеми міста, які хвилюють жителів; ознайомлено активну громадськість із моделлю партиципаторного бюджетування[4].

Окрім того, серед позитивних аспектів запровадження механізму «партиципаторного бюджету» можна виділити:

- 1) поліпшення інформування населення щодо планів і намірів органів місцевого самоврядування;

- 2) раціоналізація заходів та дій: більш чітке визначення пріоритетів у можливості використання нових рішень, запропонованих мешканцями;
- 3) зростання рівня задоволення діями органів місцевого самоврядування: громадяни краще поінформовані й відчувають себе партнерами;
- 4) зростання рівня довіри мешканців до органів влади;
- 5) уникнення соціальних конфліктів: можливість швидко отримувати інформацію щодо проблем та їх конструктивного вирішення;
- 6) у процесі реалізації консультаційних проектів можуть з'явитися нові громадські лідери;
- 7) підвищення громадянської освіти: отримання громадянами нових компетенцій, пов'язаних з участю в громадському житті.

Вважаємо, що для успішної імплементації даного інструменту в Україні варто:

- визначити головних та другорядних суб'єктів бюджетного процесу;
- здійснити вибір моделі партиципаторного бюджетування;
- розширити коло учасників;
- створити консультаційну комісію впровадження функціонування бюджету участі;
- розробити концепцію, при якій участь громади є ключовою (визначення відсоток від видатків, який буде виділений на громадський бюджет);
- чітко визначити етапи впровадження (на цьому етапі мають визначитися певне коло питань: хто має право голосувати, в якій формі буде проходити голосування, критерії відбору проектів, створення ради, яка буде відбирати проекти)
- чітко визначити процес реалізації відібраних проектів, їх контролю та моніторингу;
- проводити зріз отриманих результатів задля врахування можливих проблем та усунення їх в наступному бюджетному процесі.

На нашу думку, цей інноваційний механізм дозволить раціонально та ефективно розпоряджатися місцевим бюджетом з урахуванням потреб громадськості, вирішувати найбільш гострі питання, підвищити довіру до органів самоврядування, активізувати та згуртувати громаду. Органи місцевого самоврядування в Україні можуть застосовувати бюджет участі як гнучкий, політично нейтральний інструмент, який, ґрунтуючись на відкритих зустрічах громадян, результативно підвищує ефективність реалізації бюджетної політики на місцевому рівні, а також забезпечує досягнення низки переваг у короткостроковій і довгостроковій перспективі.

Список літературних джерел

1. Визначення бюджету участі [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Світового Банку.
– Режим доступу: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTPCENG/0,,contentMDK:20509380~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:410306,00.html>
2. Кириленко О. Перспективи запровадження бюджету участі в Україні на основі зарубіжного досвіду / О. Кириленко, І. Чайковська // «Вісник ТНЕУ». - № 2. - 2015 р. – С. 86-100
3. Sintomer Y., Herzberg C., Allegretti G. Participatory Budgeting Worldwide –Updated Version Dialog Global No.25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ces.uc.pt/myces/UserFiles/livros/1097_DG-25_bf.pdf. 41
4. Чабан О. О. Демократія участі та сучасні технології реалізації громадського інтересу на місцевому рівні/ О.О. Чабан // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. - № 1073, серія «Питання політології». – 2013. – С. 131- 136

5. Інтернет-видання «Полтавський вісник» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.visnyk.-poltava.ua/articles/1441267160/>

6. Сайт Чернігівської міської ради [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.chernigiv-rada.gov.ua/budget/news>

7. Сайт Черкаської міської ради [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.cherkasy.ua/ua/sections.php?s=34>

Науковий керівник: **Усик В. І.**, к.е.н., доц.
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Hrynychshyn Iryna, PhD in Economics,
State institution Institute of Regional Research
named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

FINANCIAL PROVISION OF SOCIAL SPHERE DEVELOPMENT OF THE CARPATHIAN REGION UNDER THE FISCAL DECENTRALIZATION

Current conditions of decline in social and economic development and limited capacity to increase budget financing of social spending require making smart decisions in the transformation of distribution relationships, identifying inefficient spending, changing in approaches and mechanisms of funding provision based on efficacy. At the same time, administrative-territorial reform and decentralization are intended to promote the reduction of inter-regional and intra-regional differentiation in terms of service delivery in social sphere.

The need to change the priorities of social policy towards the modernization of financial provision of social services in the Carpathian region in terms of decentralization is due to the presence of horizontal and vertical imbalances in distribution of responsibilities of local governments and financial resources of local budgets. This in turn requires development of new approaches to finance social development of the Carpathian region under the conditions of the administrative-territorial reform both in terms of formation and use of financial resources.

Evaluation of absolute values of social protection and social security in the Carpathian region demonstrates positive dynamics of growth, due to a major increase in the size of social benefits and the number of recipients. Despite the increase in spending on social protection and social security, their rate of growth has slowed down. In the Carpathian region there was a decrease in spending on social protection and social security compared with the previous year [1].

The reform of local government covers decentralization of expenditure responsibilities, including the field of social security. The Concept of reforming local government and territorial organization of power in Ukraine specifies the main powers of local governments of the basic level in the sphere of social protection that includes social assistance through territorial centers – own powers. The Concept also notes that structural subdivisions of territorial bodies of central executive authorities of the basic level will provide services of social protection (pensions, subsidies, compensation, benefits provision) - delegated powers [2].